

KÖLTŐ IS, FESTŐ IS

Büki Attila új verseskötetéről

Úgy hiszem, „Félvilág”-ban élünk mindnyájan, Kedves Verskedvelő Barátaim! Mert minket mindenkor körülvesz a *Magyar határ*. Büki Attila kötetcímét idézem, a Magyar határ létezik, és körülöttünk van. Akkor is igaz, amikor tüskésdróttal választanak le minket a nagyvilágtól, máskor is így van. Akkor is, amikor „csak” a levegőt szívják el fölöttünk, mint a fizikai kísérlet burája alatt vergődő fulladozó veréb körül. Sokszor fulladozunk korunk levegőt elszívó hatásai alatt. De végzetes nagy-nagy baj még sincs. Az Isten is vigyáz ránk, mert „minden metszéspontod helye / ott van teremtet keretében”. (*Szárnyverések mindenkorra*) (113.) A költő „metszéspontjai” hitelesek mindnyájunknak: „BETLEHEM / ISTVÁN KIRÁLY / ANYANYELVEM / HAZÁM”

Kedves Versbarát, ha olvasod e sorokat, akár egyszerű, lecsupaszított szavaknak tarthatod a költő verses magánközléseit. Pedig sorai ennél jóval többek: ez a költő élete! Azt üzeni: „ma születtem / anyám harminchat évvel / apám negyvennégyel / idősebb nálam / húgom még nincs” Most már úgy érzed, Kedves Versbarát, akár a mindennapi beszélgetőtársad szavai is lehetnének e sorok. Ezek a *Szélfúttá szavak* – ahogy a költő második verseskötete címét is megfogalmazta.

(Ez a cím áll az 1979 és 1986 között született versek élén.) Ekkorra már megjárta Büki Attila Lenti (Zajda) büntető taborát is, kitanulta a katonaság könyörtelen kötelékét, ahová alig „Barátainktól vetődik / egy-egy táviratnyi rondat / benne hétköznapiid zöldje sáros [...] A napi postát elvitték ma is.”

Mintha Radnóti rémlene vissza – de a 60-as években: Hiszen „posta se jó...” (*Levél Bősze Balázshoz*).

E versek háttérében ott állt a drótfüggönyön is átvillanó „felhőfolyókban a Schneeberg” de a drótsövénny mögé zárt határváros keserve is átvillan a versen. Ott áll „Szárnya alá dugott fejjel / a Bujtatóra szelídült madár / határokon túlról is bokrok radaroznak”.

Büki Attila költészetének többször használt keserű képe a „szárnyaival verdeső madár”. A mostani válogatott kötetben is a versek „születési helyét” kirajzolják a költő lakóhelyei: Hegyfalu – (ez apám szülőfaluja is) – Kapuvár–Győr–Budapest. Itt nem tud meggyökeresedni, Érden, a faluvárosban is a Dunártúlt keresi. Most közhelyet írok le: Büki Attila festő és költő – de legalább annyira költő és festő is. Már Sopronban is fest, de Kapuvárott lesz mestere Ányos Imre. Ettől kezdve a két művészeti ág egyesül művészetében... Az élményforrás első tiszta vízcseppjei Sopronban fakadnak fel, rögtönzéseket ír költő barátjának, a Cézár pincében, aki „benzint árul és olvas / tegnap óta ír is / többnyire verseket...”

A *Hegykői állókép* egyben a kor képe is, „a föld növényi hajában / mint anyám hajcsatja / feketéll egy magános pózna”. A költő Stephan George nyomán (?) vagy ösztönösen is felszabadítja verssorait a nagybetű „nyűgje” alól. Az állókép „ott fehérlik az agykéregben mint savas oldatban / a filmnegatív”. *Soproni barátainak* írt verse kiáltás: „Elhavasodnak a napsugarak is, / Betonmagányban szédeleg a haza”.

Ne higgyük azt, hogy Büki Attila született lázadó, és semmiképpen sem romboló anarchista. Csak nehezen tűri el a költő a Csizmás Hatalom taposását, az pedig eltapossa az ágaskodó fűszálat is. Bükiék ugyanis „többre” merészkedtek, engedély nélkül szerveztek költői felolvasó esteket, amelyeken ott ültek a hivatásos besúgók is. A szerveződni kezdő soproni írócsoportot szétszórták, Büki is hamarosan csak a lenti-zajdai katonai büntető táborban dohogott, WC-ben imádkozó kispapok, és gyanús intellektuellek között.

Büki Attila hajdani önmaga magatartásából ma sem enged: „barátaim fújjuk a nótát / úgy, mint rég” – írja a *Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiuma* születésének 40. évfordulójára. Mert az átélt „múltnak so-sincs vége” – sugallja versei olvasójának a Rakovszky Zsuzsának ajánlott kollázs-versben. Ez „lehetne szerelme / szerelmes verse” is.

Mert a költőnek egy a fontos, hogy: „miképpen emlékezem / húszéves önmagunkra / s arra hogy ülhettem vele / az örök májusok egyikében / ott a Cézár házban / hol nem lehettem / se verse alanya / se szerelme.”

Van azonban Bükiinek egy örökre érvényes szerelme: a haza. Szinte félek leírni (de mégsem banális, ha azt mondom), a hazaszeretet verses fohásza Felsőbüki Nagy Pál születésére írt versétől (*Fohász*) Pilinszkyig, Kormos Istvánig és a komor szépségű versek költőjéig, Ratkó Józsefig érnek. „Ha volnának még szép szavak / Uram add nyelvemre mind”. „Ha elhal édes anyanyelvem / ki őriz meg minket Istenem / Mária országát s a

liliomokat / ki tartja meg ember kezében” – írja a Felsőbüki Nagy Pálnak ajánlott *Fohászában*. A haza jelképévé válik versében Ratkó József elárvult csónakja, amikor ott áll a költő a Holt-Tiszánál, „hol csónakod pihen”. Eggyé válik a „két szülőföld” Bük és Nagykálló, ide társul Széchenyi emléke: „Ne feledd barátom odaátról / hogy él még e tájon Széchenyi szelleme”.

Ezek után nem meglepő, bevallom, számomra Büki legizgalmasabb kötete a *Magyar határ*. Az a kötet, ahol a gyermek életképétől a férfikorig végigkísérik összeépülő verstörések koszorújában Büki Attila sorai a magyar határt. Ezért hervadt-kék számára a szülőház vasrácsa, de hervadt-kék a haza vasrácsa is. Pajtásaival együtt őt is érdeklik szülőfalujában „a Káposztás köz / a bikaistálló / a Koplaló”, de átéli azt is 1956-ban, hogy „jön a tank az orosz tank” és hallja az intést: „ne menj az utcára, / ne menj az utcára / mondja apám, anyám”. De a világ zaja beszivárog: „de látnom kell látnom, kell / legalább az udvari kapuból / a piszkos mindenségi / hallom sziszegik” – 1956 versbeszéde ez Büki Attila élményvilágában, de mindenkorra érvényes! Átéli az iskolában, hogy „hegedűmön jéghidegek a fémhúrok” és körülötte megfagy a világ. Igaz, hogy Czuppon tanító bácsi néha körmöst is ad, de Bükön „kórusban harsogott HELMUSZ / SZÓZAT”.

Büki Attila tündéri humora szerint „az úttörőnyakkendők / pirosak, mint a fazekak / szólnak az indulók szállnak az évek, de pont a mondókadarálót / nem hajtja NEMECSEK”. Jönnek a gimnáziumi évek, Attila bejáró diák. Most „szeptember van indul a vonatom / jön a katonna / a határsávbelépőt megtekinteni”. A fiú iskolába jár, de járja az élet iskoláját is.

„ELVTÁRS érkezik BUDAPESTRŐL / Meszelik az iskolát kívül-belül [...] különben üdülni jön üdülni a Lővérekbe –” A hatvanas-hetvenes évek „költői lenyomatát” is hűségesen őrzik a *Magyar határ* versei. Büki Attila személyes vallomásából tudom: nála a szavak nemcsak a nyelvi tárgyak elemi részecskéi, hanem önálló nyelvi egészek is. Például: a rács szóban benne van mindaz, ami az én életemben kifejezést nyert (bezártság, börtön, kilátástalanság, sötétség).

„Büki Attila hatodik verseskötetét lapozva egy nagyon fontos fogalom »kattan be« az olvasó tudatába, a patriotizmus” – írja a kötet egyik ismeretetője, Kaló Béla. [...] A *Magyar határ* című kötet legfontosabb opusa – in medias res – a *Szárnyverések mindenkorra* című versnapló [...] Csupán sejtethjük, hogy egy adott kor és adott helyzet Nyugat-magyarországon, a

magyar határ mentén is olyan érzelmeket szabadíthat fel, s olyan reakciókat szülhet, mint szerte máshol a hazában.”

Büki Attila tiszta hangú költő, és embernek is bátor. *Diktátorok között* című verse 1986-ban jelent meg a *Szélfúttá szavak* című kötetben. A vers csak most kaphatta meg akkor elhagyott alcímét. (*Biünetésből földbe ásott orosz kiskatona emlékére.*) Így sem volt veszélytelen vállalkozás a vers megjelentetése. „...a diktátorok között elegendő / néhány szabálytalan mozdulat / máris élve földbe ásnak / szabadon hagyva fejedet / és álladat a pornak”.

Szólnom kell a költő zenei élményvilágáról is. A *Szélfúttá szavak* kötet *Téli ének* verse igazolja ezt beszédesen. „Átfúj rajtunk a szél / szívünkön Bach ujjja kopog / és kodályi pentaton rí / mint félig égett gyertyák / kísérnek bennünk a fák” A *Havas utak szárnyain* versei a Párizst vigyázó szemekkel járó költőre emlékeztetnek. Ezzel elérkeztünk a mába, az új verseit publikáló Büki Attilához.

Mondanám című verse fanyar korkép. „Életemből elmúlt tíz év / ám a bukott istenek / ördögi mosollyal / még makacsul visszajárnak [...] még rátalálnak emlékhelyeikre / noha benőtte őket a gyom / [...] de ők kijátsszák még / életvesztő kártyáikat / és sóvárogva nézik-nézik / a pénzzel teli bankot”. Büki Attila újra fogalmazza Ady *Harc a Nagyúrral* fojtó kérdéseit. Keserű hangú töprengés *SMS Ernst Jandlnak* című verse is.

„...Hallgatni / vers se íródjon / pakolni / elpakolni végleg [...] a legbensőbb képeket is / becsukni az örök végtelenbe / csukni / se ki se be / nyomtalanul várni / halálosan várni”.

Mást kérünk a költőtől. Azt a bátor, azt a felszabadító hangot, melyen a hajdani soproni költőtársaknak a 40. évforduló alkalmából, a Kollégium megalakulása ünnepén üzent. Büki Attilának ne fogja vissza hangját a magába zárkózás, hanem mondja ki kamaszos bátorsággal: „barátaim fújjuk a nótát / – úgy, mint rég –; „barátaim ha elhever nótáink közben / rajtunk a csönd ne vesszen álmunk / ha belehalunk is a semmi szavakba / ismerjen meg bennünk a föld / a rögnek is sürgős az élet”.

A *Magyar határ* kötetet jelképes szépségű verse, az *Ima* zárja. „Elementem uram akarataod szerint / hogy írjak és fessek élők között [...] Egyező volt akaratomdal uram / szándékom szerint amit tettem”. Büki Attila a költő és a festő kettős hitvallása ez. Amikor hetedik verseskönyvét köszöntjük, szeretettel emlékeztetjük őt vállalt kettős hivatására: „kérlek hagyj el minden mást mellőlem / elég már imákat írnom képbe – versbe / mikor minden más úgyis lényegtelen”.

Így igaz. A *Félvilág* útjain teljes világot író és festő költő útja kijelöltetett. Útját és hivatását önmaga vállalta. Az avantgarde és a nemzeti költészet legnemesebb hagyományait folytató Büki Attila útja megrajzoltatott, versbe íratott. Ennek méltó folytatását várjuk a férfikorba lépett költőtől.

Ács Irén: Zelk Zoltán és felesége, 1980